

БЮДЖЕТНІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

BUDGETARY AND INVESTMENT MECHANISMS INVOLVED FINANCING OF SOCIAL ACTION PROJECTS IN TERRITORIAL COMMUNITIES

У статті проаналізовано, що проєкт соціальної дії можна розглядати як взаємозв'язок технологічних, управлінських та організаційних рішень, які спрямовані на вирішення певних соціальних проблем, покращення умов життєдіяльності особистості, здійснення потрібних соціальних змін.

Аналіз існуючого рівня підготовки проєктів місцевими органами територіальних громад висвітлює резерви підвищення їх якості, зокрема соціального розвитку громад, визначення раціональних підходів до обґрунтування життєздатності проєктів, збільшення масштабності проєктів та підвищення рівня їх інноваційності, забезпечення сталості результатів проєктів, тощо.

На нашу думку, при відборі проєктів соціальної дії, що планують реалізувати на території територіальної громади, органи місцевого самоврядування повинні обов'язково проводити активне залучення населення до реалізації проєктів, що будуть реалізовуватись у рамках стратегії розвитку об'єднаної територіальної громади. Створити можливість залучення жителів до обговорення проєктів можна також шляхом проведення голосування на вебсайті громади.

Під час дослідження розкрито залучення коштів для фінансування проєктів соціальної дії за допомогою Державного фонду регіонального розвитку, Всеукраїнського громадського бюджету участі та грантової діяльності.

Органи місцевого самоврядування можуть використовувати ще один механізм діагностування пріоритетів населення, аналіз настроїв та потреб, зокрема партиципаторне бюджетування. Бюджет участі є механізмом фінансової децентралізації, який дозволяє залучити додаткові кошти із бюджету для розвитку громади. В основу партиципаторного бюджетування покладено прагнення налагодити довіру між владою та населенням через спільний розвиток проєктів регіонального та соціального значення.

Ключові слова: проєкти соціальної дії, органи місцевого самоврядування, партици-

паторне бюджетування, фінансування проєктів соціальної дії.

The article analyzes that the project of social action can be considered as the relationship of technological, managerial and organizational decisions aimed at solving certain social problems, improving the living conditions of the individual, the implementation of the necessary social changes.

Analysis of the current level of project preparation by local authorities of territorial communities highlights the reserves of improving their quality, including social development of communities, determining rational approaches to justifying the viability of projects, increasing the scale of projects and increasing their innovation, ensuring sustainable project results.

In our opinion, when selecting social action projects to be implemented on the territory of the territorial community, local governments must actively involve the population in the implementation of projects to be implemented within the strategy of the united territorial community. It is also possible to involve residents in the discussion of projects by voting on the community's website.

The study revealed the attraction of funds for the financing of social action projects with the help of the State Fund for Regional Development, the All-Ukrainian public budget of participation and grant activities.

Local governments can use another mechanism to diagnose the priorities of the population, analysis of attitudes and needs, including participatory budgeting. The participation budget is a mechanism of financial decentralization that allows to attract additional funds from the budget for community development. Participatory budgeting is based on the desire to build trust between the government and the population through the joint development of projects of regional and social importance.

Key words: social action projects, local self-government bodies, participatory budgeting, financing of social action projects.

УДК 364-78:005.8

DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.15>

Томашевська А. В.

к. екон. наук, доцент,
доцент кафедри управління
та бізнес-адміністрування
Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника

Постановка проблеми у загальному вигляді. Реформа децентралізації в Україні повинна створити умови, за яких об'єднані територіальні громади мали б підґрунтя для інституційної основи мотивованої самостійної діяльності, що спрямована на отримання реального соціально-корисного результату відповідно пріоритетним очікуванням населення. Серед інструментів програмно-цільового підходу громад, одне з провідних місць посідають проєкти. Поряд з тим, проєкти соціальної дії в інтеграції із стратегіями розвитку територіальних громад уже набули поши-

рення у органах місцевого самоврядування, проте проєктну діяльність органів державних службовців не можна визнати такою, що повністю відповідає вимогам сучасності. Таке становище зумовлює не тільки недостатньою готовністю державних службовців до проєктної діяльності, а й проблемами методологічного забезпечення проєктної діяльності в українському самоврядуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення та поширеного впровадження проєктів соціальної дії зокрема в їх взаємопідтримці у процесах розвитку терито-

ріальних громад, досліджується в публікаціях наступних науковців: В. Бабаєв, В. Вакуленко, О. Васильєва, В. Куйбіда, М. Латинін, М. Лахижа, Т. Маматова, В. Толкованов, С. Хаджирадева, І. Хожилота інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблемність тематики зумовлюється необхідністю усунення протиріччя між потребою органів місцевого самоврядування в переході до проектно-орієнтованого управління та спроможність об'єднаних територіальних громад щодо можливостей розв'язання соціальних проблем з допомогою проектної діяльності.

Мета статті. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні методів щодо забезпечення та підтримки проектного управління територіальних громад України, а також рекомендацій щодо практичного впровадження проектів соціальної дії в діяльність органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. У IX ст. німецький соціолог Макс Вебер увів у використання термін, як «соціальна дія». У ширшому понятті – це будь-яка дія, що вчинена для когось іншого. М. Вебер намагався не лише розглянути ту чи іншу соціальну дію, але й також розпізнати зміст і ціль того, що відбувається, із точки зору задіяних в цій дії людей. Науковець вважав, що «соціальною» дія настає тільки у тому випадку, коли вона співвідноситься із діями інших людей і орієнтується на них. М. Вебер зазначав, що не усі дії людей являють собою соціальні дії, оскільки досягнення далеко не всякої мети передбачає орієнтацію на других людей. Усвідомити себе тісно пов'язаним зі своїм оточенням, громадою, світом в цілому – ключ до ефективної «соціальної дії» [6].

Щодо визначення терміну «проекування соціальної дії» існують різні точки зору, проте більшість науковців вказує на інструментальній значущості проєкування, його місця та ролі в процесі практичної соціальної роботи.

Соціальний проєкт – це сконструйоване ініціатором проєкту соціальне нововведення, мета якого є створення, підтримання або модернізація у середовищі, що змінюється, матеріальної чи духовної цінності. Це нововведення мусить мати просторово-часові координати, а його вплив на населення – визначатися позитивним за соціальним значенням [6].

Отже, проєкування можна розподілити на дві взаємопов'язані складові:

- розроблення певного проєкту
- виконання проєкту.

До основних ознак проєктів соціальної дії можна віднести:

1. Цілепокладання (відображення розробників проєкту щодо того, яким мав би бути результат роботи);

2. Соціально-детермінована складова (наявність у суспільному житті ситуації, що потребує вирішення шляхом нововведень та окремих змін);

3. Часова складова (кожний проєкт соціальної дії має свій початок та завершення);

4. Територіальна складова (чітко визначені певні регіони, у яких проводяться проєктні заходи);

5. Соціально-інституційна складова (заклади, організації, установи, в яких проводяться проєктні заходи);

6. Інноваційна складова;

7. Ресурсна складова (затверджена специфікація та графік використання ресурсів);

8. Організаційна складова (наявність певної організаційної структури з урахуванням масштабності проєкту).

9. Соціально-інформаційна складова (кожний проєкт соціальної дії містить компонент інформування громадськості про проєктні заходи та їх вплив на зміну ситуації).

Державний фонд регіонального розвитку є одним із інструментів впровадження державної політики, який розпочав свою роботу в 2012 р. і на даний момент є одним з інструментів фінансування проєктів соціальної дії.

З 2015 р. супровід Державного фонду регіонального розвитку здійснює Міністерство розвитку громад і територій, а з 2016 р. Міністерство розвитку громад і територій є головним розпорядником коштів державного фонду (рис. 1) [8].

Міністерство розвитку громад і територій постійно вдосконалює підходи до підготовки, оцінювання і відбору соціальних проєктів та проєктів регіонального розвитку, які реалізуються за кошти Державного фонду регіонального розвитку (рис. 2.)

Згідно останніх змін, визначено загальну вартість фінансування:

– більше 5 млн грн – для проєктів із будівництва;

– більше 1 млн грн – для всіх інших проєктів.

Проєкти соціальної дії, що подаються органами місцевого самоврядування на фінансування з Державного фонду регіонального розвитку, повинні відповідати одній з наступних умов:

1) відповідність пріоритетам, які визначені у Державній стратегії регіонального розвитку;

2) упровадження соціально-інвестиційних програм і проєктів як проєктів співробітництва об'єднаних територіальних громад;

3) підтримка добровільно об'єднаних територіальних громад [7].

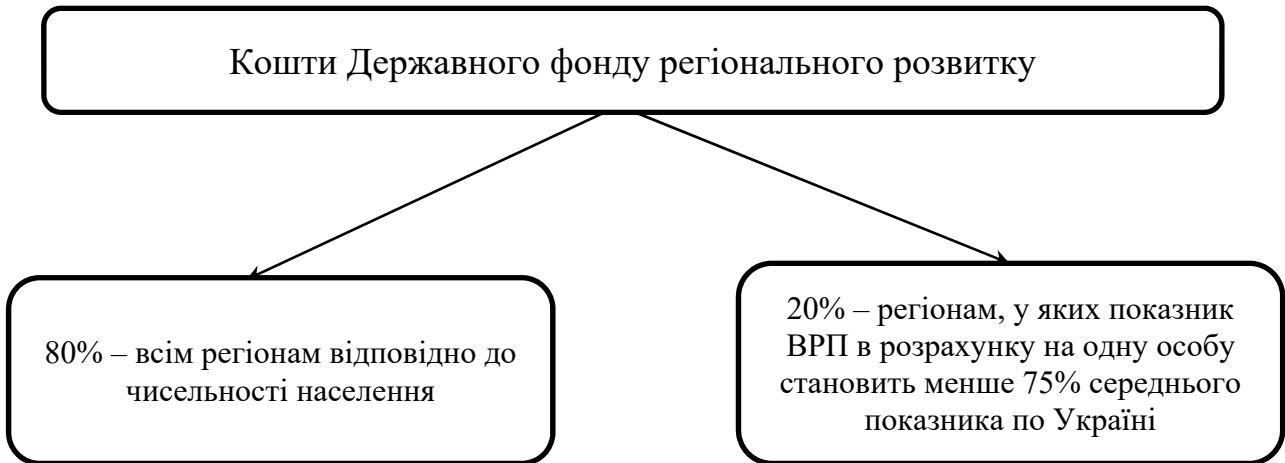

Рис. 1. Розподіл коштів Державного фонду регіонального розвитку

*Джерело: [8]

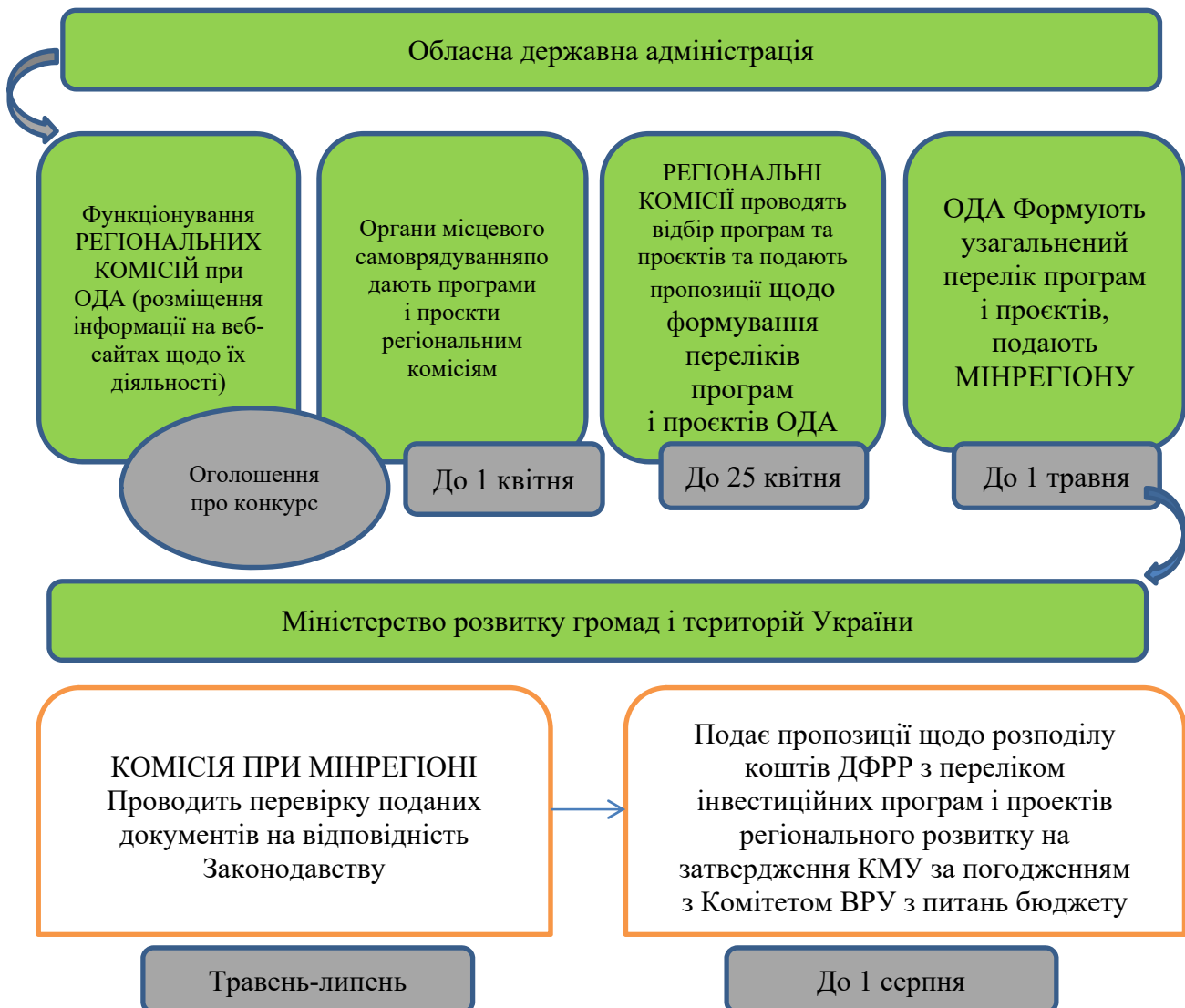

Рис. 2. Етапи подання проектів, що фінансуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку

*Джерело: складено на основі [7]

Також слід зазначити, що при відборі проєктів не більше 10% коштів Державного фонду регіонального розвитку передбачається на розвиток спортивної інфраструктури та енергозбереження.

Також слід зазначити, що при відборі проєктів не більше 10% коштів Державного фонду регіонального розвитку передбачається на розвиток спортивної інфраструктури та енергозбереження.

Партиципаторний бюджет – нова для України демократична практика, що дозволяє населенню пропонувати проєкти, в тому числі і соціальної дії, що будуть втілені в життя коштом державного фонду регіонального розвитку.

Органи місцевого самоврядування можуть використовувати ще один механізм діагностування пріоритетів населення, аналіз настроїв та потреб. Бюджет участі є механізмом фінансової децентралізації, який дозволяє залучити додаткові кошти із бюджету для розвитку громади. В основу партиципаторного бюджетування покладено прагнення налагодити довіру між

владою та населенням через спільний розвиток проєктів регіонального та соціального значення.

Етапи реалізації проєктів за допомогою партиципаторного бюджетування зображено на рис. 3.

До основних переваг громадського бюджету, на нашу думку, можна віднести:

- розширення участі населення у вирішенні питань розподілу фінансів державного та місцевого бюджетів;
- ріст рівня довіри жителів до органів державної влади;
- усунення соціальних конфліктів;
- зростання довіри до місцевих органів влади;
- ефективне управління бюджетом;
- вирішення проблем, які найбільше хвилюють жителів міста, регіону чи країни.

Бюджет участі є важливим кроком до демократії та зростання громадської активності, оскільки дозволяє мешканцям розробляти власні проєкти та контролювати частину державного бюджету.

Рис. 3. Етапи реалізації проєктів за допомогою партиципаторного бюджетування

*Джерело: складено на основі [9]

В Україні відсутнє національне законодавство щодо партиципативного громадського бюджету. Нормативні акти погоджуються членами робочих груп Бюджету, до складу яких входять представники влади, депутатського корпусу рад, громадських організацій та затверджуються на місцевому рівні.

Соціальною інновацією є Всеукраїнський громадський бюджет, до практики реалізації якого Україна приєдналася після Португалії, Іспанії, Австралії та Південної Кореї. Найбільше громадських бюджетів реалізовується у містах України, але уже з 2018 р. 36 громад теж почали застосовувати цю практику для реалізації також проєктів соціальної дії. Особливістю є те, що територіальні громади використовують певні електронні платформи, що дозволяє не тільки здійснювати процедуру голосування, а і вивчати нормативну базу, відслідковувати поетапно реалізацію проєктів – від їх реєстрації до реалізації.

В Україні історія партиципаторного бюджетування бере початок з 2015 р., практика Бюджету участі здійснювалася на базі польської моделі. За сім років реалізації громадського бюджету в Україні, сума коштів, яку виділяють органи місцевого самоврядування на втілення проєктів громадян, зросла майже у 60 разів, а кількість людей, що беруть участь у голосуванні за них – майже у 110 раз.

Найбільша активність авторів і авторських колективів проєктів спостерігається в Києві, Івано-Франківську, Дніпрі, Чернівцях та Хмельницькому. В даних містах подали найбільшу кількість проєктів із розрахунку на одного мешканця територіальної громади.

Гранти передбачають надання ресурсів, як безповоротної фінансової допомоги і благодійних внесків, які мають певне цільове призначення і направляються на вирішення певної суспільно-соціальної проблеми. Гранти можуть виступати, як інструмент фінансування проєктів соціальної дії, перш за все, із питань енергозбереження, охорони навколишнього середовища й розвитку транспортної інфраструктури. Гранти, крім фінансових ресурсів також можуть надаватися у вигляді майна, робіт, послуг чи інтелектуальної власності.

За допомогою грантів здійснюється необхідна підтримка проєктів соціальної дії, які не є прибутковими, але є досить важливими у розвитку суспільства або громади [12].

Інформацію про грантові конкурси потрібно шукати на офіційних сайтах донорських організацій. Для об'єднаних територіальних громад слід створити власну базу грантодавців

Висновки. Провівши дослідження були вирішені наступні завдання:

– обґрунтовано наукові положення щодо методологічного забезпечення й координаційної підтримки проєктів соціальної дії;

– проаналізовано існуючий рівень підготовки проєктів соціальної дії ТГ і визначити напрями зростання якості проєктів;

– досліджено методи фінансування проєктів соціальної дії в територіальних громадах в умовах реформування;

– розроблено рекомендації щодо покращення реалізації проєктів соціальної дії в територіальних громадах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонова О. В. Соціальне проектування в теорії державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ. С. 3–12. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09aovtdu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09aovtdu.pdf)
2. Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. Київ, 2020. 127 с.
3. Бутченко Т. І. Соціальне проектування: проблема взаємозв'язку суспільних потреб і державних інтересів: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.03. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2011. 37 с.
4. Киричук В. О. та ін. Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект: посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. 336 с.
5. Костєва Т. Б. Особливості технології проектування в соціальній сфері. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія».* Серія: Педагогіка. 2016. Т. 270. Вип. 258. С. 47–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2016_270_258_11
6. Сайт Івано-Франківської міської ради. Режим доступу: <https://www.mvk.if.ua/>
7. Сайт Державного фонду регіонального розвитку. Режим доступу: <https://dfrr.minregion.gov.ua/>
8. Про партиципацію. Атлас партиципаторного бюджету та український досвід. Режим доступу: <https://pauci.org/ua/news/332>
9. Вітаємо рекордсмена – «Громадський бюджет–2020»! Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/2667747-vitaemo-rekordsmena-gromadskij-budzet2020.html>
10. Платформа voting.in.ua аналіз соціальних голосувань. Режим доступу: <https://www.voting.in.ua/participatory-budget>
11. A. Tomashevskaya, Oksana Zakharina, Volodymyr Korzhenko, Nataliia V. Kovalenko, Maryna Shashyna. Analysis of the development of public-private partnership under the conditions of implementation of economic projects. *Revista San Gregorio. Special edition.* 2020. Núm. 42(2020). 156–170.
12. ИзбирКом. Бюджетучастив містах України: регіональний розріз. Режим доступу: <https://izbirkom.org.ua/publications/obshchestvo-19/2018/biudzhetchasti-v-mistakh-ukrayini-regionalnii-rozriz/>
13. ГУРТ. Бюджет участі в містах України: регіональний розріз. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/42964>

14. РЕПОРТЕР. Ідеї змагаються за гроші. Які проекти мають шанс на бюджет участі Івано-Франківська. Режим доступу: <http://report.if.ua/groshi/ideyizmagayutsya-za-groshi-yaki-proekty-mayut-shans-na-byudzhetuchasti-ivano-frankivska/>

15. ICB-IPMA Competence Baseline. Version 3.0. / IPMA Editorial Committee: Gilles Caupin, Hans Knoepfel, Gerrit Koch, Klaus Pannenbcker, Francisco Prez-Polo, Chris Seabury with the input of our Member Associations / International Project Management Association. 2006. 212 p.